

Ρήγας Βελεστινλής. Προεπαναστατικά εθνεγερτήρια τραγούδια

Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους

Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

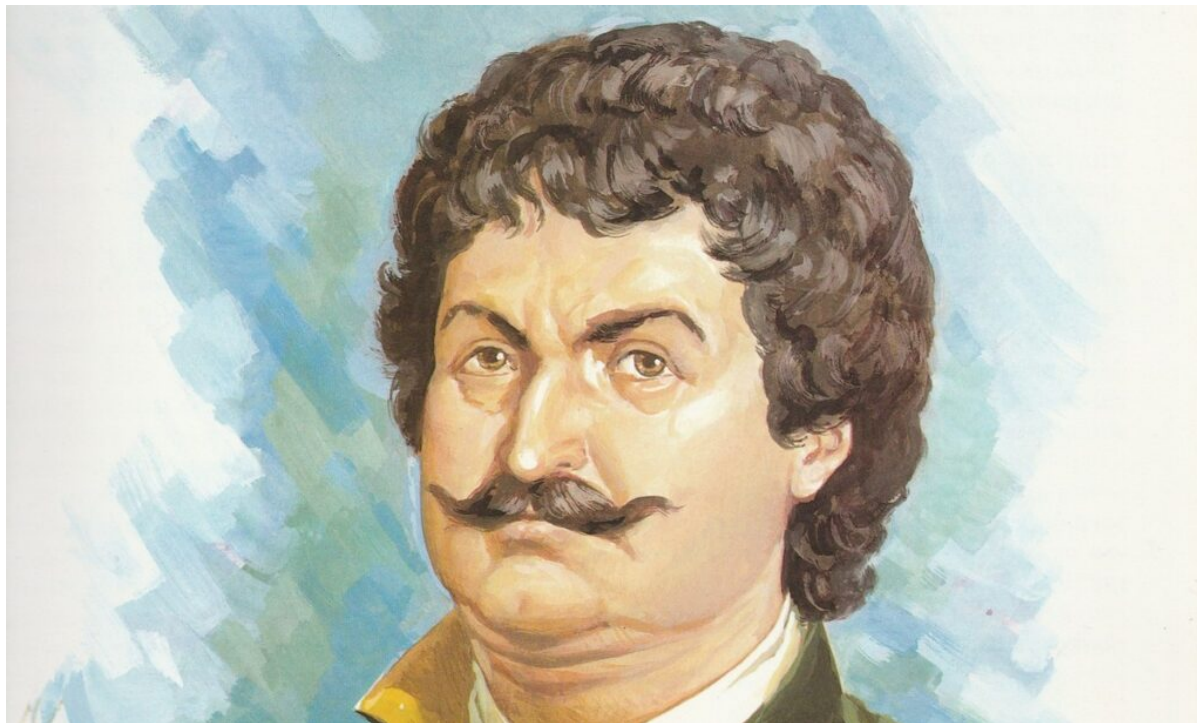

Οι ιστορικές επέτειοι αποτελούν γεγονότα ζωτικής σημασίας για έναν λαό. Πολλώ δε μάλλον όταν αφορούν γεγονότα και περιόδους καθοριστικά για την ιστορική συνέχεια ενός ολόκληρου έθνους, όπως συμβαίνει με την επέτειο της Ελληνικής Επανάστασης. Υπάρχει όμως και ένας κίνδυνος: Με την λήξη της κάθε επετείου να παύει και το ενδιαφέρον. Δεν πρέπει όμως! Ζούμε σε καιρούς στους οποίους οι συνθήκες και οι κίνδυνοι επιβάλλουν διαρκή αναζωογόνηση της εθνικής μνήμης και του εθνικού φρονήματος, ιδιαίτερα στις νέες γενιές.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, θα ήταν ευχής έργον να μην σταματήσουν οι αναφορές σε πρόσωπα και γεγονότα της περιόδου εκείνης αλλά διαρκώς να αναδεικνύονται και να αποτελούν οδοδείκτες και πρότυπα στάσης και συμπεριφοράς ενώπιον των νέων προκλήσεων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο Ρήγας Βελεστινλής αποτελεί ένα από τα

σπουδαιότερα πρόσωπα της Ελληνικής Επανάστασης, αν και δεν αξιώθηκε να δει την πατρίδα ελεύθερη. Όμως, το ήθος, η αγωνιστικότητα, ο κοσμοπολιτισμός του και ιδιαίτερα η θυσία του σφυρηλατούν ένα διαχρονικό πρότυπο. Στο σημείωμα αυτό αναδεικνύεται και μία άλλη πτυχή του έργου του που έχει να κάνει με την προσπάθειά του να μεταδώσει τα μηνύματα της εθνεγερσίας μέσω της μουσικής.

Παρόλο που τα τραγούδια του Ρήγα έπαιξαν το σημαντικότερο ρόλο από όλα σχεδόν τα πατριωτικά θούρια που ακούγονταν πριν και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, είναι και αυτά που παρουσιάζουν τις περισσότερες αντιφατικές πληροφορίες σχετικά με τη μουσική πάνω στην οποία τραγουδιόντουσαν, αλλά και με τους ακριβείς στίχους. Υπάρχουν πολλές δόκιμες μελέτες, όλες σχεδόν κορυφαίων επιστημόνων, οι οποίες, επειδή στηρίζονται σε διαφορετικές εξίσου αξιόπιστες πηγές, καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα. Εκεί που όλοι συμφωνούν είναι, ότι ο Πατριωτικός Ύμνος του Ρήγα συμπίπτει με αυτό που τραγουδιόταν στον ήχο της Καρμανιόλας, ενός πασίγνωστου τραγουδιού της Γαλλικής Επανάστασης και ήταν ένα από τα δύο επαναστατικά τραγούδια που βρέθηκαν ως πειστήρια πάνω στο Ρήγα, όπως προκύπτει από την ανάκριση στην Βιέννη.

Το άλλο το οποίο να αναφέρεται ως άκρως επαναστατικό τραγούδι ήταν πάνω στον ήχο του γερμανικού τραγουδιού «Τον βίον χαρείτε», καθώς ήταν η μόνη μελωδία, στην οποία ταίριαξε η προσωδία του τραγουδιού του Ρήγα «Ο καιρός αδερφοί». Αυτό όμως, αφενός δεν είναι σίγουρο ότι είναι ποίημα του Ρήγα, (ο Δημαράς το αποδίδει στον Τρικούπη), αφετέρου έχει βρεθεί με άλλη μελωδία σε αρκετές πηγές, με παλαιότερη την «Τερψιχόρη» του Αντωνίου Βάλτου στην οποία

περιλαμβάνεται και το εν λόγω γερμανικό τραγούδι με ελληνικούς στίχους από τον Άγγελο Βλάχο, με τους οποίους μας έμεινε γνωστό μέχρι σήμερα. Οι ερευνητές πιστεύουν ότι και οι δύο εκδοχές είναι πιθανές, διότι, λόγω της ευρύτατης διάδοσης του, το επαναστατικό αυτό τραγούδι τραγουδήθηκε σχεδόν ταυτόχρονα στον ήχο περισσότερων της μίας γνωστών μελωδιών.

Το ίδιο πιστεύουμε ότι συνέβη και με το πιο γνωστό τραγούδι του Ρήγα, τον Θούριο. Έτσι, ενώ έχουμε στην επικεφαλίδα την πληροφορία ότι ψάλλεται στον ήχο του «Μία προσταγή μεγάλη», λίαν διαδεδομένο ιστορικό τραγούδι για τον Λάμπρο Κατσώνη, έχει διασωθεί σε πολλές γραπτές πηγές,, και του περασμένου αιώνα, μία μελωδία που, με λίγες διαφοροποιήσεις τραγουδιέται ακόμη και σήμερα και που δεν αντιστοιχεί σε καμία από τις παραλλαγές του Μία προσταγή». Αν σκεφτούμε δε ότι ο Θούριος είναι το τραγούδι που ποτέ δεν έλειψε από τα στόματα των Ελλήνων ώστε να λησμονηθεί, μπορούμε να είμαστε ως ένα βαθμό βέβαιοι ότι η μελωδία που διεσώθη είναι και εκείνη με την οποία έγινε ο Θούριος γνωστός.

Ο Σίμωνας Καρράς παρουσίασε τον Θούριο με μία άλλη μουσική σε τρήσημο ευρωπαϊκό μέλος (βαλς), υποστηρίζοντας με αξιόπιστα στοιχεία ότι με αυτή τη μουσική διεδόθη στην Ευρώπη, πράγμα πολύ πιθανό, μιας και οι προηγούμενες δύο μελωδίες θα ήταν άγνωστες και ξένες για τους Ευρωπαίους.

Ας δούμε όμως τους στίχους του «Πατριωτικού Ύμνου» στον ήχο της «Καρμανιόλας»:

Όλα τα έθνη πολεμούν και στους τυράννους τους ορμούν εκδίκηση γυρεύουν και τους εξολοθρεύουν

και τρέχουν για τη δόξα με χαρά στη φωτιά.

Κι εκείνοι που αποκτούν ότι κι αν θέλουν αποκτούν.

Ζήτε την Ιταλία που πήρε Ελευθερία

και τρέχει για τη δόξα με χαρά στη φωτιά.

Έτσι και εμείς ω αδελφοί να σηκωθούμε με ορμή

εκδίκησιν ζητούντες τυράννους απολλούνται

για την ελευθερίαν με χαρά ω παιδιά.

Αλέξανδρε τώρα να βγεις από τον τάφο και να δεις

Ακολουθεί το τραγούδι «Δεύτε παιδιά των Ελλήνων» πάνω στη μελωδία της «Μασσαλιώτιδας»:

Δεϋτε παΐδες τῶν Ἑλλήνων

ὁ καιρός τῆς δόξης ἦλθε,

ἄς φανῶμεν ἄξιοι ἐκείνων

ποῦ μας δῶσαν τὴν ἀρχήν.

Ἄς πατήσωμεν ἀνδρείως
τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίδος,
ἐκδικήσωμεν πατρίδος
κάθε ὄνειδος αἰσχρὸν.

[Ρεφραίν:]

Τὰ ὄπλα ἅς λάβωμεν
Ἕλληνες ἀγωμεν
ποταμηδὸν ποταμηδὸν
ἐχθρῶν τὸ αἶμα
ἅς τρέξει πρό ποδῶν.

Ὅθεν εἴσθε τῶν Ἑλλήνων
κόκαλα ἀνδρειωμένα
πνεύματα ἐσκορπισμένα
τώρα λάβετε πνοήν,

στὴν φωνήν τῆς σάλπιγγός μου
συνταχθεῖτε ὅλα ὁμοῦ
τὴν Ἐπτάλοφον ζητεῖτε

Ἰδού και το τραγούδι «Ο καιρός αδελφοί»

Ο καιρός αδελφοί, της ελευθερίας φθάνει
και το Γένος ημών τας δυνάμεις του λαμβάνει.

Γενναίοι Ρουμελιώται, Μωραΐται και νησιώται
το αίμα των τυράννων χύστε ποταμηδόν.

Μη φοβήστε Γραικοί, ότι είθε τάχ' ολίγοι,
η Ευρώπη ιδού, τας αγκάλας της ανοίγει.
Ο τύραννος κλονείται, την πτώσιν του φοβείται.
Ο ζήλος της πατρίδος, ας λάμπ' εις τας ψυχάς.

Δεν μπορούμε πάντως να μην ολοκληρώσουμε το σημείωμα αυτό με τους αναμφισβήτητα αυθεντικούς στίχους του Θούριου. Ο Θούριος δεν ήταν ένα απλό πατριωτικό τραγούδι, αλλ' ανοικτή προκήρυξη, προσκλητήριο δυνάμεων και πρόγραμμα ενεργείας, σύνθημα επαναστατικού συναγερμού για όλη την τουρκοκρατούμενη Βαλκανική και Εγγύς Ανατολή· Για βοήθεια από Ευρωπαϊκές δυνάμεις δεν κάνει λόγο, πράγμα που δείχνει πως γίνεται σταδιακά συνείδηση ότι η ελευθερία των Ελλήνων μόνο εξ ιδίων δυνάμεων μπορεί να κατορθωθεί. Ήταν μια «επαναστατική προκήρυξη και κατήχηση, γραμμένη σε στίχους, για να μπορούν να την αποστηθίζουν εύκολα κι οι πιο αμόρφωτοι κι αγράμματοι». Για τις Αυστριακές διωκτικές αρχές, σύμφωνα με αναφορά τους προς το Υπουργείον της αστυνομίας σχετικά με τις ανακρίσεις που πραγματοποιήθηκαν, ο Θούριος που συνέταξε και εξέδωσε ο Ρήγας, ήταν ένα επαναστατικώτατον άσμα. Αναφέρεται πως ένα μήνα μετά τον ερχομό του στη [Βιέννη](#) (Σεπτέμβριος 1796), σε φιλικό σπίτι τραγουδούσε με συμπατριώτες του και έπαιζε με φλάουτο τον Θούριο. Γράφτηκε δηλαδή μετά τις νίκες των Γάλλων στην Ιταλία, τον Σεπτέμβριο του 1796 ή λίγο πρωτύτερα. Για τον Αξελό γράφτηκε στο Βουκουρέστι και ενδεχομένως βελτιώθηκε ή και ολοκληρώθηκε αμέσως μετά την άφιξη του Ρήγα στη Βιέννη.

Ως πότε παλικάρια θα ζούμε στα στενά
μοναχοί σα λιοντάρια στες Ράχες στα βουνά
Σπηλιές να κατοικούμε να βλέπουμε κλαδιά
να φεύγουμε από τον κόσμο για την πικρή σκλαβιά.
Να χάνουμε αδέλφια πατρίδα και γονείς
τους φίλους τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς.:
Κάλλιο ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή
παρά 40 χρόνια σκλαβιά και φυλακή.

Βασική πηγή: «Ίτε παιδιάς Ελλήνων». Ψηφιακός δίσκος από το Εργαστήρι

Παλαιάς Μουσικής, όπου και η μουσική εκτέλεση των ανωτέρω.

<https://bit.ly/3rAbSMb>